

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.2

UDC: 2-23

**HIPPOLYTUS OF ROME: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE
INTERPRETATION OF DAN. 8**

Ihor Kuryliak, PhD student in Theology

<https://orcid.org/0000-0003-3955-1929>

e-mail: igor.kuryliak@gmail.com

The National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

The article is devoted to a comprehensive analysis of the interpretation of Hippolytus of Rome (170-235 AD) of Dan. 8 of the book of Daniel. The hermeneutic principles of the theologian in the interpretation of apocalyptic symbols of Dan. 8 are presented and showed their specifics. It has been found that Hippolytus first interpreted the symbol of the "little horn" (Dan. 8:9-12) as Antiochus IV Epiphanes among early Christian writers. This interpretation is followed today by the Preterist and Futurist schools of interpretation. The arguments of both the supporters of Hippolytus' interpretation and his opponents are highlighted. It is established that the theologian's interpretation, according to which the small horn in Dan. 8 symbolizes Antiochus Epiphanes has weaknesses and contradicts the biblical context of the apocalyptic symbols of both the eighth chapter and the entire book of Daniel. It is investigated that the arguments of the historicist school allow us to conclude that the small horn in Dan. 8 symbolizes Rome. Promising for the future continuation of the study is seen in a deep exegetical study of the apocalyptic symbols of Dan. 8 and the influence of Hippolytus' interpretation on the hermeneutics of later Christian theologians.

Key words: Book of Daniel, Hippolytus of Rome, hermeneutics, Antiochus IV Epiphanes, the small horn, exegesis, apocalyptic literature, eschatology.

аспірант богослов'я, І. Куриляк, Іполит Римський: комплексний аналіз інтерпретації Дан. 8 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ.

Стаття присвячена комплексному аналізу інтерпретації Іполита Римського (170–235 р. н.е.) 8 розділу книги Даниїла. Представлено герменевтичні принципи теолога в тлумаченні апокаліптичних символів Дан. 8 та показано їхню специфіку. З'ясовано, що Іполит вперше серед ранньохристиянських письменників тлумачить символ «малого рогу» (Дан. 8:9-12) як Антіоха IV Епіфана. Такої інтерпретації сьогодні дотримуються претеристська та футуристська школа тлумачення. Висвітлені аргументи як прихильників інтерпретації Іполита, так і його противників. Встановлено, що інтерпретація теолога, згідно якої малий ріг у Дан. 8 символізує Антіоха Епіфана має слабкі сторони і суперечить біблійному контексту апокаліптичних символів як восьмого розділу, так і всієї книги Даниїла. Досліджено, що аргументи істористської школи дозволяють зробити висновок, що малий ріг в Дан. 8 символізує Рим. Перспективним для майбутнього продовження дослідження вбачається у глибокому екзегетичному дослідженні апокаліптичних символів Дан. 8 і вплив інтерпретації Іполита на герменевтику більш пізніх християнських теологів.

Ключові слова: Книга Даниїла, Іполит Римський, герменевтика, Антіох IV Епіфан, малий ріг, екзегеза, апокаліптична література, есхатологія.

Постановка проблеми. Сьогодні існує велика кількість різноманітних інтерпретацій апокаліптичних символів книги Даниїла. В сфері тлумаченні пророцтв цієї книги є три основні герменевтичні школи [21;19, с. 21]: 1) Претеризм – інтерпретація, згідно якої більшість пророцтв виконалися в минулому (до 70 року н.е.); 2) Футуризм – більшість пророцтв відносяться до майбутнього (кінця світу); 3) Історицизм – метод інтерпретації біблійних пророцтв, який пов'язує символи з історичними особами, народами чи подіями від часу пророка Даниїла аж до кінця світу [24]. В кожній школі є також різні варіації інтерпретації, наприклад Р. Спроул робить розділення претеризму на «радикальний претеризм» (усі пророцтва вже здійснилися) та «помірований претеризм» (більшість пророцтв здійснилося, але не всі) [20, с. 24]. Для того, щоб краще зрозуміти природу сучасних інтерпретацій, важливо в'яснити їхнє походження. Апокаліптичні образи книги Даниїла постійно привертала увагу дослідників, зокрема ранньохристиянських письменників. Серед них можна виділити Іполита Римського (170–235), який написав коментар на книгу Даниїла і вважається одним з самих важливих інтерпретаторів цієї книги в перші століття існування християнської церкви [12, с. 278; 10, с. 268–271]. Вважається, що саме він першим задав новий напрямок тлумачення пророцтв Дан. 8 [12, с. 289]. Тому ключова роль Іполита Римського в інтерпретації книги Даниїла та його першість у розробленні нових тлумачень актуалізують дослідження його праць, зокрема тлумачення Дан. 8.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз інтерпретації книги Даниїла Іполита Римського зробив богослов Вільям Шеа у книзі «Симпозіум на Даниїла» [12, с. 278–289]. Шеа послідовно представляє ключові риси інтерпретації по основних пророцтвах книги Даниїла, в тому числі і Дан. 8 [12, с. 280–283]. У своєму дослідженні Шеа показує, що Іполит в

інтерпретації Дан. 8 у багатьох місцях покладається на книги Маккавеїв, особливо коли він тлумачить діяльність малого рогу [12, с. 280-282]. Ще одне дослідження зробив богослов Едвін Ле Рой Фрум у своїй монументальній праці «Пророча віра наших батьків. Том 1» [10]. Фрум ґрунтовно висвітлює методи інтерпретації Іполита і показує його герменевтику [10, с. 268–278]. Історію інтерпретації книги Даниїла також досліджував Ігор Безсонов у книзі «Пророцтва книги Даниїла: походження, історія екзегетики, тлумачення» [1]. Автор аналізує історію екзегетики Дан. 8 і вважає, що швидше за все Іполит Римський тлумачив цей розділ на основі книг Маккавеїв [1, с. 312]. Крім цього можна ще згадати таких авторів як Р. Ендрес [9, с. 140–143], Брайан Е. Дейлі [8, с. 38–41], Чарльз Каненгіссер [14, с. 320–323] та інші.

Виокремлення раніше нерозв’язаної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, які стосуються історії інтерпретації книги Даниїла в ранньохристиянській церкві, варто зауважити, що у них відсутній критичний богословський аналіз тлумачення Іполита Римського апокаліптичних пророцтв Дан. 8.

Формулювання мети та постановка завдання. Тому метою цієї статті є комплексний аналіз інтерпретації Іполита Римського Дан. 8. Для виконання цієї мети були поставлені такі завдання: а) представити інтерпретацію Дан. 8 Іполита Римського; б) проаналізувати герменевтичні методи теолога; в) здійснити богословський аналіз його інтерпретації.

Виклад основного матеріалу. Іполит вважав, що пророк Даниїл виклав у 8 розділі приблизно те, що було представлено у 7 розділі [4, с. 169]. Теолог пише: «Причому “бараном, що колов на захід, і на північ, і на південь”, він називає Дарія, царя перського, який панував над усіма (тодішніми) народами: “не було нікого” говорить він, “хто б урятував від його руки”. “Козлом ж з кіз”, що йде “з заходу” він називає царя

грецького Александра Македонського» [4, с. 169]. Ми бачимо, що теолог інтерпретує двох звірів у Дан. 8 як двох царів – Дарія III (381–330 р. до н.е.) та Александра Македонського (356–323 р. до н.е.). Пізніше автор посилається на слова ангела, який прямо стверджує, що «той козел, якого ти бачив, що мав ті два роги, це царі мідян та персів. А козел, той волохатий, це цар Греції, а той великий ріг, що між очима його, це перший цар» (Дан. 8:20, 21) [4, с. 171]. Слід зазначити, що інтерпретації, згідно якої «баран» і «козел» (Дан. 8:3-8) символізують Мідо-Перське і Грецьке царство, дотримувалися більшість ранньохристиянських письменників [23, с. 247].

З Іполитом дійсно можна погодитися, що 8 розділ книги Даниїла має багато чого спільного з 7. Богослов Вільям Шеа стверджує, що «у певному сенсі видіння в розділі 8 – це скорочена форма видіння в розділі 7 [12, с. 184]. Учений Джон Коллінз пише, що «вплив Даниїла 7 є очевидним, особливо в символіці маленького рогу та згадці про святих, а Дан. 8:1 прямо посилається на попереднє видіння» [7, с. 342]. Зв'язок між цими двома розділами можна побачити у відповідності між історичними ідентифікаціями їх символів [12, с. 184]. Наприклад, чотири звірі у Дан. 7 традиційно ідентифікуються як Вавилон, Мідо-Персія, Греція і Рим [13, с. 61]. Такої інтерпретації також дотримувався і Іполит Римський [4, с. 146–150]. З них, другий і третій звір (ведмідь і пантера) у Дан. 7 відповідають барану і козлу у Дан. 8 (Мідо-Персія і Греція) [12, с. 184]. Також обидва видіння мають вертикальний вимір, зосереджуються на небесному храмі Бога і на одній і тій же Особі – Ісусі Христі («Син Людський» в Дан. 7 і «Вождь війська» в Дан. 8) [12, с. 184–185]. Хоча між цими двома розділами є і відмінності (наприклад, різна мова (арамейська і єврейська), різні символи тварин (хижі звірі в Дан. 7 і жертвенні чисті тварини в Дан. 8), тощо), подібності свідчать про їхній тісний зв'язок і паралельний розвиток історичних подій.

Іполит інтерпретує чотири роги (Дан. 8:8), що вирости після того, як великий ріг був зламаний, наступним чином: «Це означає, що після того, як Олександр опанував і підпорядкував собі всю землю перську, він помер, а царство його, як сказано вище, розпалося на чотири частини, тобто розділене було ним між Селевком, Димитрієм, Птолемеєм і Філіпом» [4, с. 169–170]. Цікаво, що у самому 8 розділі ангел-інтерпретатор у Дан. 8 допомагає Даниїлу зрозуміти символи чотирьох рогів: «...а той великий ріг, що між очима його, це перший цар. А той зламаний ріг, і що стали на його місці чотири, це чотири царства постануть із цього народу, але вже не в його силі» (Дан. 8:21, 22). Історичні дані дійсно свідчать про те, що після смерті Александра Македонського розгорілася боротьба за владу, що призвела до розділення Грецької імперії [5, с. 859]. Єдиними законними спадкоємцями Александра Македонського були зведений брат – Філіп Аррідей (356–317 р. до н.е.) і його (Александра) син – Александр IV (323–309 р. до н.е.) [5, с. 859]. Але в результаті боротьби за владу вони обидва були вбиті. В результаті політичних конфліктів, як вважають більшість коментаторів, утворилися чотири царства: 1) Кассандр (355–296 р. до н.е.) прийняв владу над Македонією та Грецією; 2) Лісімах (355–296 р. до н.е.) взяв під свій контроль Фракію, Віфінію і більшу частину Малої Азії; 3) Селевк (358–281 р. до н.е.) захопив Сирію і землі на схід, включаючи Вавилон; 4) Птолемея (367–283 р. до н.е.) встановив владу над Єгиптом [25, с. 184]. З цих чотирьох діадохів Іполит прямо називає тільки двох: Селевка і Птолемея [4, с. 170]. Деметрій (336–283 р. до н.е.), про якого згадує Іполит був сином Антигона (382–301 р. до н.е.), а Філіп (356–317 р. до н.е.) – зведеним старшим братом Александра Македонського. Антигон разом з своїм сином Деметрієм намагався відновити державу Александра Македонського під своєю владою, але в битві при Іпсі (301 р. до н.е.)

був убитий [5, с. 859]. Філіп, який номінально правив у 323–317 роках до н. е. в результаті боротьби за владу також був убитий [5, с. 859]. Хоча Іполит вірно стверджує, що Грецька імперія розділилася на 4 частини, з історичної точки зору точніше буде інтерпретувати 4 роги як Кассандра, Лісімаха, Селевка, і Птолемея (як роблять це більшість інтерпретаторів), а не Селевка, Деметрія, Птолемея і Філіпа.

Згідно інтерпретації Іполита «малий рік» (Дан. 8:9-12) символізує Антіоха IV Епіфана [4, с. 170]. Теолог, пишучи про малий рік у Дан. 8, стверджує: «Це – цар Антіох, що вийшов з роду Александра прозваний Епіфаном. Ставши царем Сирії, він підпорядкував собі весь Єгипет, а потім почав похід і на Єрусалим» [4, с. 170]. Потім Іполит перераховує дії Антіоха, які полягали в оскверненні єрусалимського храму, припиненні цілопалень і жертв, встановлення ідолів і заколення нечистих тварин [4, с. 170]. Теолог тлумачить пророчий період «2300 вечорів-ранків» (Дан. 8:14) буквально як 1300 днів і застосовує їх до діяльності Антіоха [4, с. 170]. Про можливі варіанти, чому Іполит говорить про 1300 днів, а не про 2300, як про це сказано у пророцтві (Дан. 8:14), пише Вільям Шеа [12, с. 281].

Іполит є першим християнським коментатором, який таким чином тлумачить «малий рік» у Дан. 8 [12, с. 288–289]. У своїй інтерпретації письменник спирався на книги Маккавеїв: «Отже, і ангел Гавриїл розтлумачив пророку це видіння саме так, як і ми його зрозуміли і як це, по ясному свідченням книг Макавеїв, насправді було» [4, с. 171]. Подібне тлумачення ми також знаходимо у єврейського історика – Йосипа Флавія [6, с. 593]. Вільям Шеа стверджує, що швидше за все Іполит не залежав від Йосипа Флавія, а його робота спиралася безпосередньо на книги Макавеїв [12, с. 289].

Хоча серед богословів майже не існує розбіжностей щодо тлумачення «барана» і «козла» (Дан. 8:3-8), практично вся дискусія в

інтерпретації цього пророцтва зосереджена на значенні «малого рогу» (Дан. 8:9-12) [25, с. 184]. Сьогодні більшість богословів погоджуються з інтерпретацією Іполита Римського, що 8 розділ стосується часу Антіоха IV Епіфана [7, с. 343]. Прихильники претеристської школи вважають, що малий ріг символізує Антіоха IV Епіфана і що практично всі пророцтва Дан. 8 виконалися в той час [22, с. 330–333]. Представники футуристської школи інтерпретації також стверджують, що малий ріг символізує Антіоха, але бачать у цьому пророцтві подвійне виконання [22, с. 329; 18, с. 32]. З одного боку, всі пророцтва Дан. 8 історично здійснилися в житті Антіоха, а з іншого – це передвіщає майбутнього антихриста, який буде панувати в кінці світу [22, с. 329]. Інтерпретація істористської школи тлумачення апокаліптичних пророцтв кардинально відрізняється від вище наведених трактувань. Згідно істористської школи, малий ріг символізує дві фази Риму (язичницьку Римську імперію і папство, тобто Римо-католицьку церкву) [12, с. 378–461; 16, с. 75–93]. Деякі представники історицизму інтерпретують малий ріг в Дан. 8 тільки як другу фазу Риму – папство [2, с. 176–179]. Серйозне дослідження Дан. 8 зробив Мартін Пребстле [17]. Нижче оглядово будуть представлені аргументи, які висувають представники претеристської і футуристської школи, що погоджуються з інтерпретацією Іполита.

Аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Антіоха IV Епіфана. Перший аргумент – це походження малого рогу. Стверджується, що малий ріг походить від чотирьох рогів, які символізують чотири царства, на які розділилася Грецька імперія [25, с. 184]. Оскільки Антіох був царем Селевкідів, царство яких було одним з чотирьох царств, відповідно вважається, що пророцтво говорить про нього [11, с. 209].

Другий аргумент – завоювання малого рогу. Згідно пророцтва «малий ріг, і з малого став дуже великий до півдня, і до сходу, і до Пишноти» (Дан. 8:9). Валвурд заявляє, що «звісно, ці завоювання підтверджуються в історії Сирії, особливо за часів Антіоха Епіфана, восьмого царя в сирійській династії, який царював 175–164 р. до н. е. (1 Мак. 1:10; 6:16). За життя він проводив військові експедиції по всіх цих районах» [25, с. 185].

Третій аргумент – Антіох переслідував євреїв, осквернив Єрусалимський храм і припинив там служіння [25, с. 186; 18, с. 43]. Коллінз пише, що «декрет Антіоха Епіфана в 1 Мак 1:45 забороняє цілопалення та жертви та лиття у святині. Придушення жертвоприношень було забезпечено встановленням язичницького вівтаря на вівтарі цілопалень у храмі» [7, с. 334]. Валвурд беззаперечно заявляє: «Те, що Антіох зневажив Бога й небесну силу, а також переслідував народ Ізраїлю, народ Божий, занадто очевидно з історії» [25, с. 186]. Зараз будуть розглянуті аргументи, які висувають проти такої інтерпретації.

Аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Риму. Богослов Мервін Максвелл приводить вісім аргументів, які на його думку доказують, що малий ріг – це Рим [15, с. 154–155]. Ці вісім аргументів будуть представлені послідовно нижче.

Перший аргумент – Рим хронологічно слідує за Грецією [15, с. 154]. Максвелл стверджує, що згідно принципу, що кожне наступне видіння у книзі Даниїла є паралельним і прояснює попереднє, малий ріг у Дан. 8 збільшує нашу інформацію про малий ріг у Дан. 7 і звіра, на якому він був [15, с. 154]. У Дан. 2 і Дан. 7 Рим слідує за Грецією, значить так само це є і в Дан. 8 [15, с. 154].

Другий аргумент – малий ріг виник з одного з чотирьох вітрів, а не рогів, як стверджують це претерісти і футурісти (Дан. 8:8, 9) [15, с. 154;

22, с. 322]. Жак Дукан пише: «На відміну від невеликого рога із сьомого розділу, у восьмому розділі ріг з'являється не у одного з чотирьох тварин, але, як показує текст, виходить від одного з “чотирьох вітрів небесних” (8:8). Цей вислів відсилає нас до сьомого розділу, де він вжитий для позначення чотирьох напрямків, звідки з'являються чотири звіра (7:2). Малий ріг з'являється, очевидно, від одного з цих чотирьох напрямків, а не від одного з рогів...» [2, с. 178]. Як стверджує Дукан, це підтверджує також єврейська граматики і поезія [2, с. 178–179]. Таким чином малий ріг виникає не з одного з царств Грецької імперії, а з однієї сторін світу (заходу) і це – Рим [15, с. 152–153; 12, с. 388–394].

Третій аргумент – Римська Церква була продовженням Римської імперії і в символі малого рогу в Дан. 8 представлені ці два аспекти [15, с. 154–155]. Як і в Дан. 7 представлені дві фази Риму – язичницька (Дан. 7:7) і папська (Дан. 7:8), так само це є і в Дан. 8. Теолог Герхард Хазел аргументує, що Дан. 8:9, 10 здебільшого говорить про язичницьку Римську імперію, а Дан. 8:11, 12 – в основному про Римську Церкву [12, с. 378–426].

Четвертий аргумент – Римська імперія на відміну від Антіоха IV Епіфана взяла під свій контроль Близький Схід «в кінці» (Дан. 8:23) панування елліністичних царств [15, с. 155]. Антіох IV з'явився приблизно в середині династії Селевкідів, а не в кінці (Дан. 8:23), тому він не підходить під опис малого рогу в Дан. 8 [18, с. 47–48]. В Дан. 8:23 конкретно стверджується, що малий ріг має з'явитися вже після завершення царств, на які розділилася Грецька імперія: «А в кінці їхнього царства, коли покінчать своє ті грішники, постане цар нахабний та вправний у підступах» [18, с. 47–48]. Це пророцтво точно здійснилося в історії, коли Римська імперія покорила всі елліністичні царства [19, с. 133].

П'ятий аргумент – країни, які підкорив Рим (Македонія, Сирія, Палестина і Єгипет), були розташовані на «півдні, сході та Пишноти» (Дан. 8:9) [15, с. 155]. Завоювання Римської імперії добре підходять під опис діяльності малого рогу, який «і з малого став дуже великий» (Дан. 8:9) [15, с. 155]. В той час, як «результати того, що зробив Антіох в цих трьох географічних сферах, були досить незначними, а в деяких випадках навіть негативними. Таким чином, він не дуже добре відповідає специфікації цього пророцтва, в якому говориться, що маленький ріг повинен був “і з малого стати дуже великим до півдня, і до сходу, і до Пишноти”» [18, с. 46].

Шостий аргумент – Римська імперія «побільшилася» проти «Вождя того війська» (Дан. 8:11), коли Понтій Пилат і римські солдати розп'яли Ісуса [15, с. 155]. Деякі представники істористської школи вважають, що 11 вірш стосується Римської церкви в середні віки, коли вона присвоїла собі «божественні прерогативи і спробувала звести нанівець небесне священицьке служіння Христа з прощення і спасіння» [12, с. 400–416].

Сьомий аргумент – як і язичницький, так і християнський Рим переслідували і катували «сильних і народ святих» (Дан. 8:24) [15, с. 155]. Історичні дані свідчать, що Римська імперія жорстоко переслідувала християн [16, с. 79–80]. Ці переслідування повторилися в часи середніх віків, коли Римська церква боролася проти вірних Богу дітей [2, с. 148–159].

Восьмий аргумент – язичницький і папський Рим «забрав постійне служіння» і скинув «місце святині Його» (Дан. 8:11) [15, с. 155]. Язичницький Рим зробив це буквально у 70 році н.е. зруйнувавши Єрусалимський Храм і припинивши там служіння [15, с. 155]. Також у 130 роках імператор Адріан встановив язичницький храм в Єрусалімі і навіть заборонив євреям жити в місті [15, с. 155]. На думку Максвелла папський Рим затьмарив священство Христа певними практиками та

вченнями, які запровадили його священики [15, с. 172–173]. В ці лжевчення входять епітимія, сповідь, транссубстанціяція, чистилище, пекло, папа як верховний глава церкви та абсолютна влада церкви, завдяки якій вона намагалася змінити святість сьомого дня суботи на перший день, неділю [15, с. 172–173].

Ці всі аргументи доводять, що інтерпретація Іполита Римського, згідно якої малий ріг у Дан. 8 символізує Антіоха Епіфана не відповідає біблійному контексту апокаліптичних символів восьмого розділу книги Даниїла та не має серйозних біблійних екзегетичних підстав. Вище наведені аргументи спростовують тлумачення Іполита та висвітлюють хитку основу, на якій будують свою інтерпретацію представники футуристської та претеристської школи.

Варто також звернути увагу на буквальне тлумачення Іполита пророчого періоду у Дан. 8:14 [4, с. 170]. Деякі дослідники, подібно до Іполита, який замість 2300 днів говорить про 1300 днів [4, с. 170], намагаються цей період скоротити до 1150 днів, щоб він більше відповідав часу діяльності Антіоха [18, с. 48–49; 11, с. 213]. Насправді така інтерпретація є спробою «підігнати» біблійний текст під свою точку зору. Здравко Стефанович пише: «що стосується часового періоду в 2300 вечорів і ранків, то його не слід розуміти як 1150 днів. Переклад цього вірша єврейськими вченими, які перевели перший і основний переклад єврейської Біблії на грецьку мову, підтверджує читання 2300 днів» [22, с. 323]. Згідно історичних даних діяльність Антіоха була 1090 днів [18, с. 48]. Тому навіть при буквальному тлумаченні періодів, ні 1150 днів, ні 2300 днів не відповідають історичним деталям царя Антіоха [18, с. 48–49].

Зазвичай претеристи та футуристи інтерпретують пророчі періоди у книзі Даниїла буквально [18, с. 67], але це не зовсім вірно в контексті екзегетики. По-перше, ці пророчі періоди даються в символічному

контексті, тому герменевтична послідовність вимагає також символічного тлумачення [3, с. 573–574]. По-друге, в самій книзі пророка Даниїла у 9 розділі є пророцтво про «70 тижнів» (Дан. 9:24-27), яке допомагає прояснити природу пророчих періодів і дає ключ для їхнього розуміння [3, с. 574]. Більшість дослідників інтерпретують період «70 тижнів» не буквально (дні), а символічно (роки) [3, с. 574]. Тому цілком розумно можна прийти до висновку, що в контексті інтерпретації апокаліптичних символів книги Даниїла потрібно до пророчих періодів застосовувати принцип «день за рік» [3, с. 574]. Вільям Шеа приводить 23 вагомні аргументи на користь принципу «день за рік», які дають ґрунтовні екзегетичні підстави інтерпретувати пророчий період «2300 вечорів та ранків» як 2300 років [18, с. 67–110]. Цей період починається в часи Мідю-Персії і простягається аж до кінця часу – 1844 року, коли на небесах починається очищення Небесного Святилища (Дан. 8:19, 26) [16, с. 85–93].

Висновки та перспективи розвитку напряму дослідження.

Отже, аналіз інтерпретації Іполита Римського Дан. 8 дозволяє зробити висновок про те, що герменевтика теолога в контексті цього розділу відповідає герменевтиці претеристської та футуристської школи. З'ясовано, що Іполит тлумачить апокаліптичні символи «баран» і «козел» (Дан. 8:3-8) як царя Дарія III та Александра Македонського. В іншому місці теолог зазначає, що йдеться про Мідю-Персію та Грецію. Досліджено, що інтерпретації, згідно якої ці дві тварини символізують Мідю-Перське і Грецьке царство, дотримувалися більшість ранньохристиянських письменників. Вияснено, що Іполит інтерпретує чотири роги як розділення Грецької імперії на чотири частини між Селевком, Димитрієм, Птолемеєм і Філіпом. Аналіз показав, що в контексті історичної ідентифікації чотирьох рогів точніше буде тлумачити їх як Кассандра, Лісімаха, Селевка, і Птолемея.

З'ясовано, що Іполит є першим християнським коментатором, який тлумачить «малий ріг» у Дан. 8 як царя Антіоха IV Епіфана. В такій інтерпретації теолог спирався на книги Маккавеїв. Висвітлено, що в сфері богослов'я сьогодні існують три основні тлумачення малого рогу: претеристи і футуристи інтерпретують його як Антіоха IV Епіфана (футуристи також бачать в Антіосі прообраз майбутнього антихриста), а істористи вважають, що малий ріг символізує Рим (язичницький і папський). З'ясовано, що представлені аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Антіоха IV Епіфана не мають вагомих екзегетичних підстав. Тому інтерпретація Іполита Римського уступає інтерпретації істористської школи, аргументи яких мають серйозну біблійну основу.

Досліджено, що Іполит інтерпретував пророчий період (Дан. 8:14) буквально. Такий буквалістський підхід стосовно пророчих періодів суперечить символічному контексту пророцтв книги Даниїла. Більш точніше буде тлумачити його символічно, застосовуючи герменевтичний принцип «день за рік». Подальший розгляд зазначеної наукової проблематики вбачаємо у глибокому екзегетичному дослідженні апокаліптичних символів Дан. 8 та аналізі впливу інтерпретації Іполита на інших коментаторів ранньохристиянської церкви. Переконані, що це сприятиме поглибленому осмисленню ранньохристиянської екзегетики та кращому розумінні Слова Божого.

Література:

1. Бессонов, И. А. (2019). *Пророчества книги Даниила: происхождение, история экзегетики, толкование*. Алетейя.
2. Дукан, Ж. (1995). *Стенание Земли. Исследование Книги пророка Даниила*. Источник жизни.

3. *Настольная книга по теологии. Библейский комментарий АСД. Том 12.* (2010). Источник жизни.
4. Римский, И. (2008). *Ипполит Римский - О Христе и антихристе.* Библиополис.
5. Уолтон, Д. Х., Мэтьюз, В. Х., & Чавалес, М. У. (2003). *Библейский культурно-исторический комментарий - Часть 1: Ветхий Завет.* Мирт.
6. Флавий, И. (2002). *Иудейские древности. Том 1.* Ладомир.
7. Collins, J. J. (1994). *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel (Hermeneia: A Critical & Historical Commentary on the Bible).* Fortress Press.
8. Daley, B. E. (1991). *Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology.* Baker Academic.
9. Endresz, R. J. (2016). Daniel: A Survey of Patristic Exegesis (с. 100–451). *Phronema*, 31(1), 123–152.
10. Froom, L. R. E. (1950). *Prophetic Faith of Our Fathers. The Historical Development of Prophetic Interpretation (Vol. 1).* Review and Herald.
11. Goldingay, J. E. (2002). *Word Biblical Commentary, Volume 30: Daniel.* Word.
12. Holbrook, F. B. (1986). *Symposium on Daniel (Daniel & Revelation Committee Series).* Biblical Research Institute.
13. Jerusalem, C. O., McCauley, L. P., & Stephenson, A. A. (2000). *The Works of Saint Cyril of Jerusalem (Fathers of the Church Patristic Series) (Volume 2 ed.).* The Catholic University of America Press.
14. Kannengiesser, C. (2006). *Handbook of Patristic Exegesis: The Bible in Ancient Christianity.* Brill.
15. Maxwell, M. C. (1981). *God Cares: The Message of Daniel for You and Your Family (Volume 1).* Pacific Press Publishing Association.

16. Pfandl, G. (2004). *Daniel: The Seer of Babylon*. Review & Herald Publishing.
17. Pröbstle, M. T. (2006, July). *Truth and Terror: a Text-Oriented Analysis of Daniel 8:9–14*. Andrews University.
18. Shea, W. H. (1992). *Selected Studies on Prophetic Interpretation (Daniel & Revelation Committee Series)* (Revised ed.). Biblical Research Institute.
19. Shea, W. H. (1996). *Daniel 1–7: Prophecy as History (Abundant Life Bible Amplifier)*. Pacific Press Publishing Association.
20. Sproul, R. C. (2015). *The Last Days according to Jesus: When Did Jesus Say He Would Return?* Baker Books.
21. Stander, R. (2021, March). *Preterism, Futurism or Historicism? A Theological Analysis of three Interpretive Schools of Apocalyptic Prophecy within the Doctrine of the Last Things*. Stellenbosch University.
22. Stefanovic, Z. (2007). *Daniel: Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*. Pacific Press Publishing Association.
23. Stevenson, K., Glerup, M., & Oden, T. C. (2008). *Ezekiel, Daniel (Ancient Christian Commentary on Scripture, OT Volume 13)* (1st ed.). IVP Academic.
24. Vetne, R. (2003). A Definition and Short History of Historicism as a Method for Interpreting Daniel and Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 14(2), 1–14.
25. Walvoord, J. F. (2008). *Daniel: The Key To Prophetic Revelation*. Galaxie Software.

References:

1. Bessonov, I. A. (2019). *Prorochestva knigi Daniila: proishozhdenie, istorija jekzegetiki, tolkovanie*. Aletejja.
2. Dukan, Zh. (1995). *Stenanie Zemli. Issledovanie Knigi proroka Daniila*. Istochnik zhizni.

3. *Nastol'naja kniga po teologii. Biblejskij kommentarij ASD. Tom 12.* (2010). Istochnik zhizni.
4. Rimskij, I. (2008). *Ippolit Rimskij - O Hriste i antihriste.* Bibliopolis.
5. Uolton, D. X., Mjet'juz, V. X., & Chavales, M. U. (2003). *Biblejskij kul'turno-istoricheskij kommentarij - Chast' 1: Vethij Zavet.* Mirt.
6. Flavij, I. (2002). *Iudejskie drevnosti. Tom 1.* Ladomir.
7. Collins, J. J. (1994). *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel (Hermeneia: A Critical & Historical Commentary on the Bible).* Fortress Press.
8. Daley, B. E. (1991). *Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology.* Baker Academic.
9. Endresz, R. J. (2016). Daniel: A Survey of Patristic Exegesis (c. 100–451). *Phronema*, 31(1), 123–152.
10. Froom, L. R. E. (1950). *Prophetic Faith of Our Fathers. The Historical Development of Prophetic Interpretation (Vol. 1).* Review and Herald.
11. Goldingay, J. E. (2002). *Word Biblical Commentary, Volume 30: Daniel.* Word.
12. Holbrook, F. B. (1986). *Symposium on Daniel (Daniel & Revelation Committee Series).* Biblical Research Institute.
13. Jerusalem, C. O., McCauley, L. P., & Stephenson, A. A. (2000). *The Works of Saint Cyril of Jerusalem (Fathers of the Church Patristic Series) (Volume 2 ed.).* The Catholic University of America Press.
14. Kannengiesser, C. (2006). *Handbook of Patristic Exegesis: The Bible in Ancient Christianity.* Brill.
15. Maxwell, M. C. (1981). *God Cares: The Message of Daniel for You and Your Family (Volume 1).* Pacific Press Publishing Association.
16. Pfandl, G. (2004). *Daniel: The Seer of Babylon.* Review & Herald Publishing.

17. Pröbstle, M. T. (2006, July). *Truth and Terror: a Text-Oriented Analysis of Daniel 8:9–14*. Andrews University.
18. Shea, W. H. (1992). *Selected Studies on Prophetic Interpretation (Daniel & Revelation Committee Series)* (Revised ed.). Biblical Research Institute.
19. Shea, W. H. (1996). *Daniel 1–7: Prophecy as History (Abundant Life Bible Amplifier)*. Pacific Press Publishing Association.
20. Sproul, R. C. (2015). *The Last Days according to Jesus: When Did Jesus Say He Would Return?* Baker Books.
21. Stander, R. (2021, March). *Preterism, Futurism or Historicism? A Theological Analysis of three Interpretive Schools of Apocalyptic Prophecy within the Doctrine of the Last Things*. Stellenbosch University.
22. Stefanovic, Z. (2007). *Daniel: Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*. Pacific Press Publishing Association.
23. Stevenson, K., Glerup, M., & Oden, T. C. (2008). *Ezekiel, Daniel (Ancient Christian Commentary on Scripture, OT Volume 13)* (1st ed.). IVP Academic.
24. Vetne, R. (2003). A Definition and Short History of Historicism as a Method for Interpreting Daniel and Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 14(2), 1–14.
25. Walvoord, J. F. (2008). *Daniel: The Key To Prophetic Revelation*. Galaxie Software.

Citation: Ihor Kuryliak (2021). HIPPOLYTUS OF ROME: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE INTERPRETATION OF DAN. 8. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.2

Copyright Ihor Kuryliak ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.